

לשם ה' אלהים

פרשת שופטים

שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך וכו' (טו, יח)

245

{ ידועים דברי המפרשים וגם כוונה דקאי גם לכל יחיד ויחיד
 בשערים דלכו דגם שם צריך שופטים ושופרים והבאור דשני כוחות הם
 החילוק שופט ושופר הוא דשופט דן ע"פ שכל והבנת פרטי המעשה
 ורקע הסכיבה דעובדא משא"כ שופר אין לו להשתמש בשכלו דהעיקר
 אצלו לפעול במעשה ע"פ הוראת השופט במקל וכרצועה וכן צריך כל
 אדם להיות מושל בשני אופנים היינו שופט מצד השכל והבנתו בבחירתו
 כטוב נגד הרע וגם בקבלת עול בבחינת שופר אף דאינו מבין מ"מ עושה
 כפי פקודת התורה וע"ז אנו משבחים אדם וכמהה תושיע ד' היינו בני
 אדם הערומים בדעת וסובלים עול ככהמה וזהו ענין חילוק תפילין של
 ראש שהוא נגד המוח שע"י שכלו גופו משעובד לעברתו יתברך וגם
 תפילין של יד דעליהם נאמר וקשרתם לאות על ירך ולהדוק את האדם
 ולשעבד תאוותם בבחינת קבלת עול והמפסיק ושח בין תפילין של ראש
 לשל יד ומפריד בין שופט לשופר חוזר מעורכי המלחמה דא"א לנצח
 היצה"ר הלוחם בו וזהו מה שצוותה התורה תמים תהי' עם ד' אלקיך שני
 אלו שלובים יחד הוי תמים, דידוע דהתורה הק' פעם אמר לחלמידו ר'
 נפתלי מראפשיץ דנאמר תמים תהי' ולא נאמר דצריך להיות חכם וענהו
 חלמידו לשביעת רצון רבו דצריך להיות חכם איך להיות תמים וכפתגם
 המפורסם דמי שאינו חריף לרמות הוי סתם תם אכל מי שיש לו חכמתו
 אבל מבטל חכמתו כדי לקבל עול מלכות שמים ע"ז נאמר תמים תהי'.

1
Ne
כסוף

2
הוא
הוא

1 ושם "אל" הוא מורה על חוק פעולותיו וחסדו
 לכל בשר. ואם היה כחוב כן בפרשת קרבנות
 היה פתחון פה למינים, כי הוא צריך ליוון הלילה
 מהקרבנות. לכן נאמר בכל מקום "ה" כי הוא
 מורה על היותו נמצא מחוייב במציאותו, והוא
 מהוה ומציא כל, ואם כן לא יתכן בשכל לאמר
 כי הוא מקבל הונה ותוספות מהנמצאים התלויים
 בהצגתו ונבראים י"י מאין הגבור רק בחפצו. והנה
 ידוע כי הדומם אינו ניוון ואינו ניתוסף, כי הוא
 התערבות חלקים ויסודות דומכים פשוטים. ואשר
 נמצא כי יגדל האבן, הוא באשר יתדבקו חלקי
 העפר אשר סביבו ויתקשו עד כי יהיו לאבן, אבל
 לא מיניה קא רבו [בבא מציעא סד, א עיין שם
 היטב 11]. לא כן הצובח והחן, ניוונים וגדלים
 ומסיפים שלמות בחיותם תמיד, כנודע. ולהורה
 כוונה זו צוה יתברך לעשות כזבח אבנים ולא
 יתיה כו' שום עץ, להתבונן כמו שהמזבח — מקום
 הקרבנות — הוא דבר שאינו ניוון ואין צריך
 לפים וכיוון, כן כל ענין הקרבנות הוא לא לסבת
 הונה והתוספות בשלמותו: כלל, לזה נאמר "לא
 תטע לך אשרה כל עץ" 13 [ודייק במלת "אשרה"
 כמו שאמרו בתורה כהנים קדושים (פרשה יא):
 עשרה שמות המגונים שנתגנתה בהם עבודה זרה
 וכו' אשרה — על שם שהם מתאשרים מאחרים 14,
 והוא כמו שכתבנו 15] "אצל מזבח ה' אלהיך אשר
 תעשה לך", כי כל ענין המזבח הוא אין צורך
 לו חלילה, ואינו שום הונה אצלו, רק הוא צורך
 ותועלתו, ועשייתו הוא לך לסבתך ולשלמותך.
 והנה ידוע "כי המשפט לאלקים" (דברים א,
 ט), והוא באמת ענין אלקי, ולא יתכן להיות
 אמת רק אם הדיין אינו מקבל שום תועלת
 לנפשו — לא ממון ושום כבוד בעולם, וכן כשאינו
 מפתח כהבעלי דין והוא שופט בלי שום מכוון
 חוצי, רק להוציא האמת והמשפט הגמור, ועל

11 כי הא' הא' הטע' לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה'
 אלקיך אשר תעשה לך.
 12 הענין כי הקרבנות אף כי המה חלק גדול
 קהת הנה, והתורה קראתם "לתמי לאש" פעמים
 רבות, בכל זאת נודע לנו הדבר מצד המושכל
 13 כי הבורא כל אינו ניוון מאומה, ואין נוסף בו
 שום שלמות חלילה מפעולות הנבראים, והוא
 בעצמותו בלא שינוי כמו שהיה טרם המציא
 הנמצאות 14, וכן הפליגו הנביאים (איוב לה ז)
 "אם צדקת מה תתן לו" וכו', (מיכה ו ז) "הירצה
 ה' באלפי אילים", וכולם הסכימו שענין הקרבנות
 הוא מופלא על דרך סוד, ענין חוקי מפעיל פעולה
 15 נשגבה בנפש האדם ומוסיף בו שלמות ודביקות
 בהתבוננו על פעולתו, כי כל זה היה ראוי להיות
 על נפשו, וכיוצא בזה ענינים תמצאם בספר
 האמונות והדעות לרבינו סעדיא גאון, ולפי מה
 16 שהעמיקו הנהר והמקובלים, כי זה מחבר ומקשר
 כל העולמות להיותם פונים למטרה המכוונת, אבל
 הבורא יתברך, כמו שאינו צריך לשלימות כל
 המציאות 17, כן אינו צריך לשלימות פעולתם.
 18 והדברים עמוקים. והנה ידוע מהקדמונים מעשי
 הצאב"א, כי היו עובדים להמזלות וכוחות
 מופשיטים, באופן שהיו מוסיפים להם כח ושפע,
 ועבור זה בשביל הנאותם אותם בקרבנותיהם
 ובדם בניהם, המה יתנו להם כוח וברכה בכל
 מעשי ידיהם, וכמו דברי הארורות להנביא 19.
 20 זעל זה כוון האלקי בו עזאי (מנחת קט א)
 זה לשונו: בוא וראה [כי זה באמת הרגש נפלא
 מאוד] בה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן
 לא "איל", ולא "אלהים", אלא ה' שלא ליתן
 פתחון פה למינים לרדות [תורת כהנים ויקרא
 פרשה ב' 1]. וביאור דבריו כי שם "אלקים" הוא
 כח כל הכחות העלולים, ונמצאים מאתו יתברך.

1

המשפטים לפרשת המזבח, לומר לך שתינים
 סנהדרין אצל המזבח¹⁹. כי בכללות שניהם
 בתקיימה האומה בשלמותה²⁰. ובוא וראה במה
 שחיוב שמעון הצדיק (אבות א, ב) בשלושה
 דברים שהעולם עומד: תורה, עבודה, גמילות
 חסדים. ורבן שמעון בן גמליאל (שם משנה ה)
 חיטיב שלושה: — דין, אמת, שלום²¹. והנה אם
 תעשים מוגבלות תראה כי "אמת" זה "תורה"
 "וגמילות חסדים" זה "שלום", ו"דין" כנגד

3
pe

"עבודה", וכמו שביארתי. והנה כמו שאין לתבוא
 יתברך שום תועלת בהקרבות, כן יאות להיות
 מהמשפט להשופט שגם הוא ישפוט לא למטרה
 הצדק, רק להאמת התכליתי יהיה כל עיונו. ולזה
 כתב: "לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח
 שוחד וכי לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח
 ה'" — היינו כוונה אחת²². ומה נפלא מאמרם ז"ל:
 כל המעמיד דין שאינו הגון — והוא שופט
 לתועליות כבוד או ענין אחר — כאילו מעמיד
 אשרה אצל מזבח. עיין סנהדרין ז, ב הנה קרי
 עליהו: "הוי אומרים לעץ אבי אתה"²³. כי זה
 מכוון אחד, שחושבים שהקרבות המה תועליות,
 וכן המשפט יעשו לתועליות השופט.

11

16

וכן המעמיד דין שאינו הגון, ב הנה קרי עליהו: "הוי אומרים לעץ אבי אתה"²³. כי זה מכוון אחד, שחושבים שהקרבות המה תועליות, וכן המשפט יעשו לתועליות השופט.

דרך כוונה שניה אפשר כי כווננו לזה במאמרם
 (שבת י א): כל דין שדן דין אמת לאמיתו נעשה
 שותף להקב"ה במעשה בראשית. היינו, כמו שלא
 כוון הבורא יתברך בהמציאות שום תועלת
 ותוספות לעצמותו יתברך, והוא לאחר שנברא
 העולם כקודם שנברא העולם, כן הדן דין אמת
 לאמיתו — היינו בלא שום פנייה — שיתכן להיות
 לפעמים יוצא דין אמת מפי הדין גם כן²⁴. לזה
 דייקו "לאמיתו" — שיתכוון להוציא הדין באמת.
 שזהו דבר המקיים את העולם בלא שום תועלת
 כלל. והנה באמת הקרבנות והמשפט בהצטרפותם
 המה דבר אחד — להדיק ולקרב לבב בני ישראל
 לאביהם שבשמים. וזהו "עבודה" בבחינת "ובכל
 מאודך" — זהו כווננו של אדם²⁵. רק המשפט
 הוא על ענין שבין אדם לחבירו, והקרבות הוא
 לזכר נפשו המגואלה מפעשים רעים ומהרהורים
 רעים בחטאות ועולות. ולכן לא ניתן כפרה על
 כה שבין אדם לחבירו רק במשפט²⁶. וזה כווננו
 במכילתא (סוף יתרו): למה נסמכה פרשת

4 כ"מלך

5
כ"מלך

6
כ"מלך

שמע בני מוסר צדיק, ואל תשוש תורת אפק. תתנהג תמיד לדבר כל דבריה קנחת
 לכל אדם וקבל צד. וקנה תנצל מן הפקע. שהיא מדה נרצה למחטיא בני אדם. וכן
 מקרו רבותינו ז"ל. כל הפוקע כל מיני גיהנם. שנאמר ונס נשע ליום נרצה. וכאשר תנצל מן הפקע
 נרצה מקצתך. ואין נרצה אלא גיהנם. שנאמר ונס נשע ליום נרצה. וכאשר תנצל מן הפקע
 תנצל על דבר מדת הקנה שהיא מדה טובה מקל המדות טובות. שנאמר עקב קנה יראת
 ה'. וכצבור הקנה תנצל על דבר מדת הירצה. כי חסן אל דבר תמיד. משין קאת. וילא אתה
 הוצך. ושפחה רמה ותולעה בתך. ואף כי במוחך. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.
 לפני מלך הקבוד. שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא יכזבוך. אף כי לבות בני אדם.
 ותאמר הלא את השמים ואת הערץ אני קלא נאם ה'. וכאשר תחשוב את כל אלה. תירא
 פבורך ותשמר מן החטא. ובמדות האלה תהיה שמם בחלקך. וכאשר תתנהג במדת
 הקנה ותתבושש מקל אדם ותתפתח ממנו ומן החטא. אז תשרה עלך רוח השכינה. וזו
 קבוצה. וזו עולם הקא. ועתה בני דע וראה. כי המתקנה קלבו על הקריות. מורד הוא
 ומלכות שמים. כי מתפאר הוא בקבוש מלכות שמים. שנאמר ה' קלך גאות לבש וגו'. ובמה
 יקנאה לב האדם. אם בעושר. ה' מוריש ומקשיר. ואם בקבוד. הלא לאדקים הוא. שנאמר
 ובעושר ותקבוד מלפניך. ואיך מתפאר בקבוד קונו. ואם מתפאר בקסקה. מסיר שפה
 לנאמנים. וקצם וקנים יקח. נמצא הכל שנה לפני המקום. על כן אפרש לך איך תתנהג במדת
 מלכות שמים. לכן השפיל עצמך וינשאך המקום. על כן אפרש לך איך תתנהג במדת
 הקנה לקחת כה תמיד, כל דבריה יהיו קנחת. ולא תשך קטוף. וצניף נביטו למטה לארץ.
 ולך למעלה. ואל תביט לפני אדם בדברך עמו. וכל אדם יהיה גדול מך בעיניך. ואם
 תקם או עשיר הוא. עלך לקבול. ואם לאו הוא. ואם עשיר או חכם ממנו. חשוב בלך כי
 אתה חכם ממנו והוא זכאי מקך. שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מורד. כל דבריה
 ומעשיך ומחשבותיה ובכל צד. חשוב בלך כאילו אתה עומד לפני קביה. ושכינתו

אבל אני מוסיף עוד ביאור הפסוקים האלה. שהוא אמר כי הבא אל הארץ.
 (גם) כי תגבר עליך האיתך להדמות אל הגוים אשר סביבותיך. שעקר הנהגתם
 נמשכת מצד המלכות מה שאין ראוי להיות כן. עם כל זה השמר לך שלא תרצה
 להדמות אליהם לגמרי. כי הם ממליכין עליהם האיש אשר יחפצו בו יותר. אבל
 אתה לא תשלוט²⁷ עליך תאותך כל כה. אשר גם כי תאמר אשימה עלי מלך
 ככל הגוים אשר סביבותי מה שאין ראוי לך לומר. השמר לך שלא תמליך ככל
 אות נפשו. אבל יהיה המלך. איתו אשר יבחר ה' אלהיך בו. ואמרו בספרנו²⁸
 על פי נביא.

2

(9) כח 3

(7) ע 10

1 (יג) תמים תהיה וגו': מה שאתה נצרך לדעת¹⁴⁴, תרגיל עצמך לילך בתום¹⁴⁵, וה' הטוב בעיניו יעשה. ובספרי דריש עוד הוראה אחרת, כשתהיה תמים הנני מבטיח שתהיה "עם ה' אלהיך"¹⁴⁶, וכבר הראנו לדעת¹⁴⁷ דרך משנה תורה דגם לפי הפשט 'שתים זו שמענו'¹⁴⁸ בכמה קראי. וכך כתב בשו"ת הרשב"א (חלק א') סימן תי"ג¹⁴⁹ שזה המקרא כולל האזהרה¹⁵⁰ וההבטחה¹⁵¹.

11 (יד) כי הגוים האלה וגו' ואתה לא כן וגו' נביא וגו': לפי דברינו במשמעות "המים תהיה" לילך בטח בתום¹⁴⁵, וא"כ מה זו תמימות שנחקר מן הנביא עתידות?¹⁵² אבל יש לדעת¹⁵³, דאע"ג דבהליכות האדם בעולמו של עצמו יש להיות תמים עם ה' ולא לחקור עתידות, וכמאמר בלעם (במדבר כג, כג) "כי לא נחש ביעקב וגו'", מ"מ בזמן מלחמה ואין עצה ברורה והרי

הוא סכנת נפשות, יש לחקור ולדעת¹⁵⁴. וזהו טעמו של שאול המלך הצדיק ששאל באוב¹⁵⁵, שהרי בפירוש דיברה תורה "כי אתה... לא כן וגו' נביא מקרבך וגו'". מכאן שבזמן שאין נביא ואין אפוד¹⁵⁶ ההכרח לשאול גם באוב. והא שנענש על זה כדכתיב בדה"א (י"ג), "וגם לשאול באוב לדרוש"¹⁵⁸, היינו משום שהוא גרם לזה¹⁵⁹, והיה לו לשוב ולבקש מה' שיענהו ע"י דברים שבקדושה. אבל ודאי ההכרח לדעת מה לעשות¹⁶⁰.

31 ובה מתפרש הפסוק "כי הגוים האלה וגו'", על כן מצוי בתוכם מעוננים וקוסמים לדברים הכרחיים, וממילא הורגלו בכך גם לדבר שאין ההכרח לדעת, וכל יחיד הולך למעונן וקוסם¹⁶¹. אבל "אתה לא כן נתן ייגו" - בדבר שמוכרח לכלל ישראל¹⁶², הלא יש נביא שיושב במקום המלך או הסנהדרין. אבל יחיד לא ידע ממנו כי אם במקרה שרצה הקב"ה להודיע את הנביא דבר אותו אדם, כמו ענין האתונות של

36 שאול¹⁶³. אבל לא כל מה שרוצה היחיד לדעת ידע ע"י הנביא¹⁶⁴, שהרי אפילו על משה רבינו אמרו במו"ק (טזא) דשליחא דבית דינא ליבא משום לישנא בישא¹⁶⁵, מדידע משה מדבר דתן ואבירם, ואי לאו דליכא משום לישנא בישא מנא ידע משה¹⁶⁶, מכ"ש שארי נביאים. וגם על שמואל שהיה ידוע לנביא בישראל אמר הנער לשאול (שמואל א טו) "אולי יגיד לנו וגו'"¹⁶⁷.

ולפי שכח המלך גדול. איננו משועבד למשפטי התורה כמו השופט. ואם לא יהיה שלם ביראת אלהיו, יבוא להפריז על המדות יותר במה שיתחייב לתקן הכלל, צוהו שיהיה ס"ת עמו המיד. כאמרו¹⁶⁸: והיה כשבתו על כסא ממלכתו יכתב לו את משנה התורה הזאת והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלקיו לשמור את כל דברי התורה הזאת. ירצה בזה על מצות התורה בכלל, אם יבטל שום מצוה לצורך תקן זמנו. לא תהיה כונתו לעבור על דברי תורה כלל, ולא לפרוק מעיו עול יראת שמים בטום צד, אבל תהיה כונתו

לשמור את כל דברי התורה הזאת, ואת החקים האלה לעשותם¹⁶⁹. שכל מה שיוסיף או יגוע יכוין כדי שחוקי התורה ומצוותיה יהיו יותר נשמרים. כאשר נאמר על צד המשל שכשיהרוג הורג נפש בלא עדים והתראה¹⁷⁰, לא תהיה כונתו להראות ממשלתו לעם שהוא שליט על זה. אבל יכוין בעשותו זה כדי שמצוה "לא תרצח" תתקיים יותר ולא יפרצו עליה.

ולפי שהוא ממשל רב והוא מעותד להתאמת, על זה הזהירו להשמר מזה. כאמרו¹⁷¹: לבלתי רום לבבו מאחיו. וזו מצות כוללת למלך וההדיוט ונתיחדה למלך לשתי סבות, אחת, שהוא מעותד להכשל בגאווה וגודל הלב¹⁷², השנית, שנחמד קל וחומר להדיוט, כך כתב הרמב"ן ז"ל¹⁷³.

4 ולפי¹⁷⁴ דעתי שיש במלך צד ייחדהו שממנו ראוי יותר שלא ירום לבבו מצד המלכות, יותר ממה שראוי שלא ירום לב שאר בני אדם מצד המעלות הנמצאות בהם, והוא שידוע, שהמלכות איננו דבר דבק למלך¹⁷⁵, אבל הוא דבר נתן אליו מאת השי"ת, או מאת העם לצורך תיקון העם. וזה שאמר שלמה¹⁷⁶: טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע ליוזר עוד כי מבית האסורים יצא למלך. נמצא שאין המלכות דבק עם המלך, אבל הוא תואר גוסף עליו לצורך תיקון הכלל, ולכן אין ראוי למלך שיראה עצמו מושל ושליט על העם, אבל כעבד אליהם לצורך תיקונם. ומפני זה אמרו בהוריות¹⁷⁷ כסבורין¹⁷⁸ ששררותו אני נוהן לכם, עבדותו אני נוהן לכם. [שנאמר¹⁷⁹: וידברו

27 ראליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה] וזה שאמר דוד¹⁸⁰: שאו שערים וגו' ויבוא מלך הכבוד וגו', ונמצא כתוב להבנינו יונתה ז"ל בגי'ת סתרים שלו שפירש כך, שהמלכים כלם אינם מולכים על דרך הכבוד, אבל הוא מולך עליהם כפי מה שירצו ההמון לתת לו מן הכבוד כו' יתיה לו מן המלכות, עד שאם ירצו להסיר ממנו כל הכבוד ההוא יותר מהם המלכות לגמרי, ונמצא שאינם מולכים על הכבוד אבל הוא מולך עליהם. אבל השי"ת הוא מלך הכבוד כי הוא מולך ומושל עליו. ואחרי שאין כבוד המלך ומלכותו לתיקון עצמו, רק לתיקון העם ראוי יותר שלא ירום לבבו מצד מלכותו יותר ממה שראוי, שלא ירום לב התכם מצד חכמתו אשר קנה או השפיע השי"ת אליו לתיקון נפשו ראשונה. גם ראוי יותר שלא ירום לבבו מצד מלכותו יותר ממה שראוי שלא ירום לב אחד מהמון האנשים אשר אסף עושר ונכסים להיות המכין מהמלכות ראשונה ובעצם תיקון העם לא תיקונו.

36 ולפיכך נתיחדה המצוה הזאת במלך, ואמר: לבלתי רום לבבו מאחיו. וכתב עוד: ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, ופירש רש"י ז"ל אפי' על מצוה קלה

(8) כח 7

1 (יג) וטעם תמים תהיה עם ה' אלהיו, שנייחד²⁷ לבבינו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות לנביאיו²⁸ או מאנשי חסדיהו, רצונו לומר אורים ותומים, ולא נדרוש מהוברי שמים²⁹ ולא מזולתם, ולא נבטת שיבאי דבריהם על כל פנים אבל אם נשמע דבר מהם נאמר הכל בידי שמים³⁰, כי הוא אלהי האלהים עליון על הכל היכול בכל, משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יחולל³¹, ונאמין שכל הבאות תהיינה כפי התקרב האדם לעבודתו³², ולפיכך אחר אזהרת שאלת העתידות מקוסם ודורש בעד החיים אל המתים, אמר שתהיה תמים עם השם בכל אלה ולא תירא ממגיד עתידות³³ אבל מנביאו תדרוש ואליו תשמע, וזה דעת³⁴ אינקלוס שליטת תהא³⁵ בדחלתא דה' אלהיך, שלא תהיה חסר ביראתו, כי תמים הוא השלם בדבר, כמו שה תמים³⁶, שאין בו מום ושום חסרון, וזו מצות עשה³⁷, וכבר

11 הזכרתי זה בפסוק והיה תמים³⁸:

(3)

רבי

כי ביהות הענין בשני עדים שמעדין על הרוב, אפילו יבואו
 מאה רבתינו אותם לא יתברר ששקר ענו. ולא נכלל ליבוא
 שבה הרוג כרגילו, כי לא יאמר ביה דריתו השופטים היתב.
 ועל כן באה תקלה הנאמנת, ופירשה כי החסמה היתה
 כשיאמרו ודלא כיום פלוני עבנו היתם ופניה הוה והתקע,
 ספני שהעדות הוה הוא על גופם של עדים, והם אינם
 נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כן. שהרי יכולים הללו
 לומר עליהם שהרנו את הנפש או שחללו את הטבת:
 (יט) **כאשר זכר**. ולא כאשר עשה. כמאן אמרו הרוב
 אין נהרגין, לשון רש"י מיבאר ובוהינו ופסל הוה
 השטע ביה, כעבור כי משפט העדים המחזיק בניה
 השליט, שהם שנים ועדים, והנה כאשר יבואו שנים ועדים
 על ראובן שהרנו את הנפש יבואו שנים אחרים וידונו אותם
 מעדותם צוה הכתוב שהירגו, כי כוונתו של ראובן ביהו

10

1

6

11 Life 310
האברה

עונש עדים זוממים

"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (יט, יט)

1 הקשה ה"יראים" (אחד מן הראשונים) מדוע מחוייבים עדים זוממים לשלם
 לנאשם את מה שזממו לחייב אותו, הלא בסופו של דבר הנאשם לא שילם את
 מה שהעידו עליו (דכאשר זמם ולא כאשר עשה), אי"כ שיהיו מחוייבים להפסיד את
 הסכום שרצו לחייבו, ובי"ד יקחו את הכסף ויאבדוהו מן העולם, ומדוע מחוייבים
 דוקא לשלם לנאשם? והניח בקושיא.

6 רבי ישראל מסלנט תירץ, אם אך נפסיד אותם את הסכום, ולא ישלמו אותו
 למישהו לא נעשה להם את מה שזממו לעשות. וביאר זאת עפ"י דברי רבי יונתן
 אייבשיץ בספרו "יערות דבש" (דרוש ה): דהנה ישנה תופעה מוזרה אצל בני אדם,
 כאשר באים לרב לשאול על ריאה של פרה אם כשרה או טריפה, והרב לאחר
 בדיקה פסק שהפרה טריפה, האדם מקבל עליו את גזר הדין באהבה ואומר הכל
 משמים... ואילו כאשר יש להם דין ודברים בדיני ממונות ופסק הרב שהוא
 החייב, אפילו שמדובר בסכום פעוט ביותר, קם החייב בחמתו וצועק שאין הוא
 חייב, ואין מוכן לקבל גזר הדין... מה פשר הדבר?

אלא מונח כאן יסוד עצום בכוחות הנפש, מוכן האדם להפסיד ממון רב, אבל
 16 אינו מוכן לשלם לזולת אפילו פרוטה!...

לפי זה מובן היטב, אם רק היינו מפסידים להם ממון, לא היינו עושים להם
 את מה שזממו, שהרי הם זממו שהנאשם ישלם לפלוני סכום כסף ורצו להענישו
 בעונש חמור יותר מאשר להפסיד, ומאחר שמחוייבים לשלם למישהו, הוא קודם
 לכל אדם אחר.

12 כע"ז

ונפרש הכתוב על "לא תשחית את עצה"
 "כי ממנו תאכילו", וכל מה שנצרך
 להנאת האדם מצוה שלא להשחית אלא

ליהנות ממנו⁷⁹, וא"כ הוא ניתקס⁸⁰ לעשה⁸¹,

13 כאלן הוסמת נה"ז

מצוה שישית שנלפנו כסגור על עיר לכול מן האילנות
 שנבגלו כל ימי הסגור וסם נכרות אותם לנבלה דרך השמטה נעבור
 על עשה מוסף על הללו המפורש בו והוא אמרו ימעלה (פ"ט פוסק)
 כי ממנו תאכל וזאתו לא תכרות ופסוקים אמרו כפסרי כי ממנו תאכל
 מייע וזאתו לא תכרות מלאת לית. ודלוי הרב לפי משבנו במלות
 6 זימנה גם את זה. ודע כי זו המצוה כעשה ולא תעשה שלם
 כסגור על עיר להנחת עליה להפסה שנלפנו לחמול עליה כאשר
 נחמול על שלנו אולי נכבד אותה, אבל בלאתנו אל ארץ חויב נכחית
 ונחבל כל עץ סוב וכן בימי המלך להניח לעיר העיר בהשחתת
 האילנות שלם יחיו מהם כל זה מותר. לא אמרה תורה שלא תשחת
 נהנס. ולכן ספרי לבוא מפניך במלך קללה. ולכן הרב במצוה
 הוה (י"ט ט) אינו כמיון:

13 תי"ך

תקכט. שלא להשחית אילני מאכל
 שנקצנו מלכת האילנות קצצור על עיר
 כדי להצר לאנשי העיר ולהכאיב לבותם. ועל
 זה נאמר, לא תשחית את-צעה... ואותו לא
 תקרת; וכמו כן נכנס תחת זה הלאו, שלא
 לעשות שום הפסד, כגון: לשרף, או לקרע
 בגד, או לשבר קלי-לבשלה; ובקל-ענינים אלו
 6 ובקל-כיוצא בהם שיקנה בהם השחתה - יאמרו
 וקרונם לקרקה תמיד בקצרא: וקא קא עבר
 (= וקרי הוא עובר) משום כל תשחית, ומקל-קקום
 אין מלקין אלא בקוצץ אילני מאכל, שהוא
 11 מפרש בקחוב, אכל בשאר השחתות - מכין
 אותו מפת מרדות.

שרש המצוה - ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו
 לאהב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך
 תדבק בנו הטובה, ונרחיק מקל-דבר בע ומקל-
 16 דבר השחתה; וזהו דרך הפסידים ואנשי מצוה -
 אוהבים שלום ושמחים בטוב הקריות ומקשרים
 אותן לתורה, ולא יאבדו אפילו זרגר של סנדל
 בעולם, ויצר עליהם בקל-אבדון והשחתה שיראו
 ואם יוכלו להציל - יצילו קל-דבר מהשחית בקל-
 21 פהם, ולא כן הרשעים אחיהם של מייקים -
 שפחים בהשחתת עולם, והנה משחיתים את-
 עצמם: במדה שאדם מודד - בה מודדין לו
 (כ"ט פ"א מ"י). כלומר: בה הוא נדבק לעולם.
 וכפנין שקחוב, שמש לאיד לא ינקה (משלי י"ה);
 והקפץ בטיב ושמת בו - נפשו בטוב תלין
 לעולם; זה ידוע ומפרקם.

P

אריה שאג מי לא יירא

דורשי רשומות מצאו רמז בפסוק (עמוס ג, ח): "אריה שאג מי לא יירא",
 "אריה" ראשי תיבות: אלול ראש השנה יום הכיפורים!
 ועוד המשילו על כך משל נפלא: אדם ההולך ברחובה של עיר ולפתע
 בא מולו אריה! מה גדול ונורא פחדו של אדם זה! היש פחד גדול מזה?!
 לעומת זאת, אדם לוקח את בניו הקטנים לגן חיות, שם נעמדים הם
 מול כלובו של האריה ואין הם חשים כל פחד. נהפוך הוא לבם מתמלא
 שמחה והנאה על המראה שלפניהם.
 מה ההבדל?

כאשר יש מחיצה, אין האדם חש כל פחד בלבו ואילו כאשר אין כל
 מחיצה, אזי הפחד גדול ונורא!
 משום כך ככל שמעלתו של האדם גדולה יותר כך אין כל מחיצה בינו
 לבין הימים הנוראים על כן לבו מתמלא רתת וזיע. ואילו האדם שלא
 שם לבו לעבודת התשובה המתבקשת ממנו בימים אלה - מחיצה עבה
 מפרידה בינו לבינם, לכן אין הוא חש כל מורא ופחד...

(17)

P/c

כ"ב תמוז